

Změna kmenové souhlásky

Změna kmenové souhlásky je dalším charakteristickým znakem ruských sloves. Změnu kmenové souhlásky známe ale i v češtině (napsat – napišu, napišeš atd.).

Pozorujte:

I. časování		II. časování	
сказать/řici		просить/žádat, prosit	
я	скаж ^у	я	прош ^у
ты	скаж ^е шь	ты	проши ^е шь
он, она, оно	скаж ^е т	он, она, оно	проши ^т
мы	скаж ^е м	мы	проши ^м
вы	скаж ^е те	вы	проши ^т е
они	скаж ^у т	они	проши ^т ят

Помните:

1. Rozdíl u sloves I. a II. časování – změněná souhlásky zůstává u sloves I. časování ve všech tvarech přítomného času, zatímco u sloves II. časování je pouze v I. os. jedn. čísla.
2. Většina sloves s přízvukem na koncovce, u kterých se mění kmenová souhlásky, má **pohyblivý přízvuk!**
3. Změna kmenové souhlásky probíhá podle určitých pravidel. Pozorně si prohlédněte následující **změny kmenových souhlásek** a uvedené příklady: **к-ч** (плакать – плачу, плачешь, плачут), **з-ж** (сказать – скаж^у, скаж^ешь, скаж^ут), **с-ш** (писать – пишу, пишешь, пишут), **ск-щ** (искать – ищу, ищешь, ищут), **ст-ш** (чистить – чищу, чистишь, чистят), **д-ж** (видеть – вижу, видишь, видят), **т-ч** (платить – плачу, платишь, платят), **х-ш** (пахать – пах^у, пах^ешь, пах^ут), **т-ш** (посвятить – посвящ^у, посвящ^ешь, посвящ^ут), **б-бл** (любить – любл^ю, любл^ишь, любл^ят), **п-пл** (купить – купл^ю, купл^ишь, купл^ят), **в-вл** (ловить – ловл^ю, ловл^ишь, ловл^ят), **м-мл** (дремать – дремл^ю, дремл^ешь, дремл^ют).

Skloňování podstatných jmen ženského rodu (ПЛОЩАДЬ) končících na měkkou souhlásku v jednotném čísle

Vzor **площадь** – podstatné jméno ženského rodu, které končí na měkkou souhlásku. Po osvojení tohoto vzoru budete znát všechny vzory skloňování podstatných jmen v jednotném čísle a začnete se postupně učit množné číslo.

	площадь	Конецкы
1.	площадь	-Ь
2.	площади	-И
3.	площади	-И
4.	площадь	-Ь
6.	о площади	-И
7.	площадью	-Ю

Паматуйте:

1. Pozor na pravopis! V 1., 4. a 7. pádu se píše měkký znak – v 1. a 4. pádu na konci a v 7. pádu před koncovkou!
2. Паматуйте, že všechna slova, která jsou v ruštině zakončena na **-ПИСЬ**, jsou ženského rodu: **подпись**/podpis, **рукопись**/rukopis, **надпись**/nadpis, **живопись**/malířství apod.

5. С кем? С чем? Slovní spojení napište v 7. pádu jednotného čísla:

большая надпись, белая соль, городская площадь, важная часть, русская живопись, эта возможность, главная цель, старая тетрадь, спокойная ночь, наша связь, первая рукопись, моя подпись, чешская молодежь, её кровь, зубная боль, маленькая радость, первая любовь, известная достопримечательность

Telefonování

Zapamatujte si:

Алло!	Haló!
Слушаю!	Prosím!
У телефона Иван.	Tady je Ivan.
Позови, пожалуйста, Марка.	Zavolej, prosím tě, Marka.
Передаю трубку.	Předávám sluchátko.
Мы договоримся по телефону.	Domluvíme se po telefonu.
Он говорит по телефону.	Telefonuje.
Я вам обязательно позвоню.	Určitě vám zavolám.
Я не могу дозвониться.	Nemohu se dovolat.
Иван звонит Павлу.	Ivan telefonuje Pavlovi.
Можно к телефону Ивана?	Prosil bych Ivana.
Она снимает трубку.	Zvedá sluchátko.
Положите трубку!	Zavěste!
Перезвоните!	Zavolejte znovu (později).
<i>A co když se nemůžete dovolat nebo když máte špatné číslo?</i>	
Номер занят.	Je obsazeno.
Я ошибся номером.	Spletl jsem si číslo.
Вы ошиблись номером.	To je omyl. Máte špatné číslo.
Я не туда попал.	Mám špatné číslo. Spletl jsem si číslo.
Вы не туда попали.	To je omyl. Máte špatné číslo.
У меня не тот номер.	Mám špatné číslo.
У нас не тот номер.	Máte špatné číslo.

Neurčitá zájmena a příslovce

Neurčitá zájmena a příslovce se tvoří od zájmen a příslovci tázacích za pomoci částic **-нибудь** (кто-нибудь, что-нибудь, какой-нибудь, куда-нибудь atd.), **-то** (кто-то, что-то, какой-то, куда-то atd.), **-либо** (кто-либо, что-либо, какой-либо, куда-либо atd.) a **кѳе-** (кѳе-кто, кѳе-что, кѳе-какой, кѳе-куда atd.). Částice **-нибудь**, **-то** a **-либо** jsou vřdy nepřizvučné. Každá částice vyjadřuje určitý stupeň neurčitosti. Věnujte pozornost významovým rozdělům u jednotlivých částic.

1. Částice **-НИБУДЬ** (кто-нибудь/někdo, kdokoliv, что-нибудь/něco, cokoliv apod.):

Částice **-нибудь** se používá tehdy, pokud je řeč o někom/něčem zcela **libovolném** jak pro mluvčího, tak i příjemce sdělení a máme možnost výběru. Zjednodušeně lze říci, že mluvčímu **nezáleží** na tom, o koho nebo o co se jedná:

Пусть кто-нибудь сходит за мѳлом.	Ať někdo (kdokoliv/jedno kdo) dojde pro křřdu.
Надо спросить у кого-нибудь дороги.	Musíme se někoho (kohokoliv/nezáleží koho) zeptat na cestu.
Я что-нибудь куплю в магазине.	Něco (cokoliv/jedno co) si koupím v obchodu.
Выберите какую-нибудь майку.	Vyberte si nějaké (jakékoliv/jedno jaké) tričko.
Она с кем-нибудь говорила?	Mluvila s někým (s kýmkoliv)?
Если кто-нибудь к нам придет,...	Jestli k nám někdo (kdokoliv/jedno kdo) přijde...

Pamatujte:

Částice **-нибудь** se často užívá v **budoucím čase** (Я что-нибудь куплю в магазине.), v **otázkách** (Она с кем-нибудь говорила?), při **výzvě** či **vubídnutí** (Пусть кто-нибудь сходит за мѳлом.) a v **podmínkových větách** (Если кто-нибудь к нам придет,...).

2. Částice **-ЛИБО** (кто-либо/kdokoliv, что-либо/cokoliv apod.):

Částice **-либо** je synonymní k částici **-нибудь** a odpovídá českým zájmenům na **-koli**: kdokoliv, cokoliv, jakýkoliv, kamkoliv apod. Částice **-либо** se častěji používá v naučné a úřední sfěře.

3. Částice **-ТО** (кто-то/kdosi, někdo, что-то/cosi, něco apod.):

Částice **-то** se používá tehdy, pokud je řeč o někom/něčem více konkrétním, avřak pro mluvčího neznámém:

Кто-то стучит в дверь. <i>Nevíme, kdo přesně klepe na dveře, ale klepe jistě konkrétní osoba.</i>	Нěkdo klepe на двеře.
Он что-то забыл в раздевалке. <i>Nevíme, co přesně si zapomněл, ale jistě si zapomněл nějakou konkrétní věc.</i>	Нěco si zapomněл в шатně.

Что-то упало со стола. <i>Nevíme, co přesně spadlo, ale jistě spadl nějaký konkrétní předmět.</i>	Něco spadlo ze stolu.
Я встретил какого-то незнакомого человека. <i>Nevíme, кого přesně potkal, ale potkal konkrétní osobu.</i>	Potkal jsem nějakého neznámého člověka.
Кто-то тебя искал. <i>Nevíme, kdo přesně tě hledal, ale hledala tě konkrétní osoba.</i>	Někdo tě hledal.

Pamatujte:

Částice **-то** se nejčastěji užívá v minulém čase (Что-то упало со стола./Он что-то забыл в раздевалке.) a přítomném čase (Кто-то стучит в дверь.). Neurčitá zájmena s částicí **-то** se do češtiny také často překládají zájmeny s částicí **-si** (Кто-то тебя искал – Někdo tě hledal/Kdosi tě hledal; Я встретил какого-то незнакомого человека – Potkal jsem nějakého neznámého člověka/Kohosi jsem potkal apod.).

4. Částice **кое-** (кое-кто/někdo, leckdo, ledakdo, кое-что/leccos, ledaco apod.):

Neurčitá zájmena s částicí **кое-** se používají tehdy, pokud ukazují na předmět či osobu, které jsou známy pouze mluvčímu, přičemž mluvčí nenazývá nebo nechce nazývat předmět či osobu konkrétně:

Я хочу тебе кое-что прочитать.	Chci ti něco přečíst. (já vím, co ti přečtu)
Я принес тебе кое-какие журналы.	Přinesl jsem ti nějaké časopisy. (já vím jaké)
Он уже кое с кем поговорил.	Už s leckým mluvil. (on ví, s kým mluvil)

Pamatujte:

Částice **кое-** se nikdy **neužívá v otázkách** (používá se částice **-нибудь**). Pokud je částice **кое-** ve spojení s předložkou, potom předložka stojí až po částici a spojovník se nepíše (Он уже **кое с кем** поговорил.).

Пойтí/по́ехать или сходи́ть/съезди́ть?

V předcházející lekci jsme se již seznámili se základními pohybovými slovesy **идти́/ходи́ть**, **ехать́/езди́ть** a nejčastějšími předponami. Kromě nich ale v ruštině existují další dvě velice frekventované předpony – **по-** a **с-**. Jejich význam a užití si vysvětlíme nyní.

Пошёл или ходи́л?

1a) Сын пошёл в библиотеку. = Syn šel do knihovny. Syn šel do knihovny, dosud se nevrátil. (neukončený děj) Pohyb z místa A do místa B.
2a) Сын сходи́л в библиотеку. = Syn byl v knihovně. Syn byl v knihovně, už se vrátil. (ukončený děj) Pohyb z místa A do místa B a zpátky.

! Ruská věta **Сын был в библиотеке** vyjadřuje pouze stav, nikoliv pohyb.

По́ехал или съезди́л?

1b) Вова по́ехал на дачу. = Vova jel na chatu. Vova jel na chatu, ještě se nevrátil. (neukončený děj) Pohyb z místa A do místa B.
2b) Вова съезди́л на дачу. = Vova byl na chatě. Vova byl na chatě, už se vrátil. (ukončený děj) Pohyb z místa A do místa B a zpátky.

! Ruská věta **Вова был на даче** vyjadřuje pouze stav, nikoliv pohyb.

Паматуйте:

1. Všimněte si, že pro vyjádření **jednorázového pohybu** (1a, 1b) používáme předponu **по-** a pohybová slovesa **идти́/ехать́**; pro vyjádření pohybu **tam a zpět** (2a, 2b) předponu **с-** a pohybová slovesa **ходи́ть/езди́ть**.
2. Nezapomeňte na pravopis! Tvary slovesa **съезди́ть** píšeme s **tvrdým znakem** – съезди́л, съезди́ла, съезди́ло, съезди́ли!
3. Tvary sloves **пойтí/по́ехать** (пойду́, пойдёшь, пойдут/по́еду, поедешь, поедут) se používají stejně jako v češtině (půjdu, půjdeš, půjdou/pojedu, pojedesh, pojedou). Tvary sloves **сходи́ть/съезди́ть** (схожý, сходишь, сходят/съезжу, съездишь, съедят) se do češtiny překládají jako (zajdu, zajdeš, zajdou/zajedu, zajedeš, zajedou).

**Skloňování podstatných jmen rodu mužského (ЗАВО́ДЫ, АВТОМОБИ́ЛИ)
a ženského (ШКО́ЛЫ, НЕДЕ́ЛИ) v množném čísle**

Mužský rod:

	Tvrký vzor	Měkký vzor	Koncovky
1.	заво́ды	автомобі́ли	-Ы/-И
2.	заво́дов	автомобі́лей	-ОВ/-ЕЙ
3.	заво́дам	автомобі́лям	-АМ/-ЯМ
4.	заво́ды/ма́льчиков	автомобі́ли/писáтелей	-Ы, -ОВ/-И, -ЕЙ
6.	о заво́дах	об автомобі́лях	-АХ/-ЯХ
7.	заво́дами	автомобі́лями	-АМИ/-ЯМИ

Ženský rod:

	Tvrký vzor	Měkký vzor	Koncovky
1.	шко́лы	неде́ли	-Ы/-И
2.	школ	неде́ль	–
3.	шко́лам	неде́лям	-АМ/-ЯМ
4.	шко́лы/же́нщин	неде́ли/нянь	-Ы, – / -И, –
6.	о шко́лах	о неде́лях	-АХ/-ЯХ
7.	шко́лами	неде́лями	-АМИ/-ЯМИ

Помните:

1. Všimněte si, že podstatná jména ve 3., 6., a 7. pádu mn. čísla ženského i mužského rodu mají stejné koncovky (-ам/-ям, -ах/-ях, -ами/-ями).
2. Mějte stále na paměti základní pravidla pravopisu – v koncovce se po г, к, х přiče -и (книги, аптеки, мýхи), po ц se přiče -ы (преподавательницы) a po ж, ш -и (души, ножі), ale vyslovuje se tvrdě.
3. POZOR: U životných podstatných jmen na rozdíl od češtiny neprobíhá změna kmenové souhlásky (чех – чéхи).

Skloňování přídavných jmen (НОВЫЕ, ЛЕТНИЕ) v množném čísle

	Твёрдый vzor	Koncovky	Měkký vzor	Koncovky
1.	НОВЫЕ	-ЫЕ	лётные	-ИЕ
2.	НОВЫХ	-ЫХ	лётных	-ИХ
3.	НОВЫМ	-ЫМ	лётным	-ИМ
4.	НОВЫС/НОВЫХ	-ЫЕ/-ЫХ	лётные/лётных	-ИЕ/-ИХ
6.	о НОВЫХ	-ЫХ	о лётных	-ИХ
7.	НОВЫМИ	-ЫМИ	лётными	-ИМИ

Помните:

1. U životných podstatných jmen je 4. pád, mn. čísla všech rodů roven 2. pádu:

Я видела красивых мальчиков.

Я видела красивых девушек.

2. V množném čísle je pro všechny rody jeden společný tvar!

Чёрствый хлеб не очень вкусный

Jistou překážku představují slova, která znějí stejně či podobně v ruštině i češtině. Mohou ale mít zcela odlišný význam. Z následujícího přehledu se naučte slova, která ještě neznáte a dobře si zapamatujte jejich význam.

позор	hanba	pozor(!)	внимание
чёрствый	tvrdý, ztvrdlý	čerstvý	свежий
вонь	zápach	vůně	запах
вонять	páchnout	vonět	пахнуть
запомнить	zapamatovat si	zapomenout	забыть
быт	způsob života	byt	квартира
вкусный	chutný, dobrý	vkusný	изысканный
жена	manželka	žena	женщина
муж	manžel	muž	мужчина
скоро	rychle, brzy	skoro	почти
ужас	hrůza, zděšení	úžas	изумление
худой	hubený	chudý	бедный
другой	jiný	druhý	второй
заказать	objednat si	zakázat	запретить

10

Pamatujte:

владеть чем/ovládat со

Я хорошо владею английским языком. – Dobře ovládám anglický jazyk.

Ты владеешь этой программой? – Ovládáš tento program?

Они совсем не владеют компьютером. – Vůbec neovládají počítač.